

“Tay b n l y n c mà r a. N c b n l y chi r a?” ... “N c b n l y máu mà r a.”

(Ti p theo và h t)

Vua Duy Tân

Bài Qu c H n tr c h t gây kinh ng c n i tôi. Th i Tây đô h mà có ng i dám vi t nh th ! Không s đi tù sao? Báo l i dám đăng, r t ti c tôi không nh tên t báo y, không s b đóng c a sao? Nhà c m quy n Pháp ít ng i bi t ti ng Vi t đã đành, nh ng còn tai m t c a h n a ch . Nh ng ng i làm thông ngôn, d ch thu t, nh ng ng i đi m ch đâu c ? Hay là h cũng còn m t chút l ng tâm không n lòng b t ng i yêu n c cùng nòi gi ng? Và tác gi bài th ? N.V.T. là ai? T đó v sau tôi c tìm tác gi N.V.T. trong nh ng t p chí văn h c nh ng không bao gi g p. H i m y v làm văn h c, không ai bi t, không ai th y bút hi u đó. Hay nhà th sau khi cho đăng bài th cũng đã b đi đày? Hay đã ch t trong "xi ng xích ng c tù"? L i còn g i vua Duy Tân là thi sĩ.

Tôi bi t r ng trong ba v vua b Pháp đày qua Phi châu, vua Hàm Nghi gi i v h i h a có nhi u l n tr ng bày tranh giá tr t i Pháp, v a r i đây, m t s tranh c a nhà vua đ c ch nhân c a nó là ng i Pháp mang ra bán đ u giá t i Los Angeles; vua Thành Thái, thân ph c a vua Duy Tân, thì gi i th . Ng i ta ch nh c nh r ng ba v vua Minh M ng, Thi u Tr , T Đ c đ u đ l i nhi u th , nh t là vua T Đ c, nh ng ít ai bi t vua Thành Thái cũng có làm th , nhi u bài hay và đ y gi ng c m khái. Năm 1902 nhân đ p ra Hà N i khánh thành c u Paul Doumer nay là c u Long Biên b c ngang qua sông Nhĩ Hà t c sông H ng, vua Thành Thái làm bài th sau đây:

Hoài C

*K đ tang th ng k đ kinh
Nh t phiên h i th nh t phiên tình*

Vua Duy Tân và Bài Thơ Còn Lại (K 2)

Tác Giả: Ng Thuy t
Thứ Ba, 13 Tháng 3 Năm 2012 06:20

Ng u h dĩ b n tam tr u cu c
H đ ng không đ bách ch n thành
Nùng lĩnh phù vân kim c s c
Nhĩ Hà u th y kh p ca thanh
C m H đo t sáo nhân hà t i
Thu v giang s n t y b t bình

Ông Nguyễn Tr ng C n đ ch qua ti ng Vi t:
B n dáu đ i đ i tr i bao nhiêu
Ngo nh i càng đau ru t chín ch u
B n cũ ba tr u trâu mép l m
Lũy x a trăm tr n c p n m queo
B c tranh m i cũ mây Nùng ch m
Khúc nh c vui bu n n c Nhĩ reo
Hàm T Ch ng D ng còn ch n đó
Non sông lu ng đ b i tr n đeo

Nhà thơ Hoài Nam Nguyễn Tr ng C n cũng có làm nhi u thơ ca t ng vua Thành Thái, dĩ đây vì b Pháp k t t i “điên”. Bấy gi nh ng nhà yêu n c ngoài t i “điên”, còn có t i “tr n thu”. M i bài thơ th t ngôn bát cú c a Hoài Nam Nguyễn Tr ng C n l y nhan đ chung là “Ti ng Gi Bên Tr i” đ thay l i bà Nguyễn Th Đ nh, v vua Thành thái, khóc vua Thành Thái, xu t b n t i Huế năm 1937. Xin ghi l i d i đây bài thơ nh t:

Xã t c khôn nhìn, n a v con!
Trăm năm h t tính cu c vương tròn.
Nguyễn n x a vàng đá trôi dòng n c,
H n cũ mây m a cách m y non.
M m t ven tr i tin nh n c,
G p gh nh đ t khách vó câu von.
Ph n s u, ph n gi n, ph n trông nh ,
M t đã mòn thêm ru t l i mòn!

Th còn vua Duy Tân? Tr c kia tôi ch nghe nói ông s a ch a các lo i máy truy n tin làm k sinh nhai khi s ng cu c đ i l u đây trên m t hòn đ o Phi châu. Đ n khi đ c bài Qu c H n v i l i đ t ng “Kính t ng vua Duy Tân thi sĩ” tôi l y làm l . Vua Duy Tân cũng là m t nhà thơ chẳng? Tôi bèn tìm hi u v nhà vua qua các sách báo, mà tài li u chính là H S Vua Duy Tân (Thân Th và S Nghi p) c a Hoàng Tr ng Th c, in l n th hai, Nhà Xu t B n Mỹ Làng, San Francisco, USA, do Đào Đ ng V đ t a. Sách dày trên 400 trang.

Vua Duy Tân và Bài Thơ Còn Lại (K 2)

Tác Giả: Ng Thuy t

Thứ Ba, 13 Tháng 3 Năm 2012 06:20

Thì ra vua Duy Tân không nh ng làm th hay mà còn có nhi u tài . Ông thông minh xu t chúng, h c r t gi i nhi u môn k c ch Hán và ch Pháp, l i gi i âm nh c, ch i gi i c năm th đàn, đàn nguy t, đàn tranh, đàn t bà, đàn nh , và đàn b u. V sau s ng trên đ o, ông ch i đàn vĩ c m, có chân trong m t ban nh c đ i hòa t u c a đ o Réunion.

Theo Georges Chaffard trong cu n Les Carnets Secrets de la Décolonisation (1965), “...vua Duy Tân t h c đ u tú tài Pháp, h c thêm Lu t, Sinh Ng , Vô Tuy n Đ i n. R t gi i ti ng Pháp, nói thông th o ti ng Anh và Y Pha Nho. Nhà vua th ng làm th và vi t bài đ ng trên báo chí đ a ph ng, ho c di n thuy t v các đ tài khoa h c. Ông bi t c môn nhi p nh, t ng đ o t gi i th ng c a Vi n Hàn Lâm Khoa H c K Thu t c a Réunion. Ông cũng là m t nhà ki m thu t tài ba, nh ng đ u th v môn th thao này th ng tìm đ n so ki m v i ông.”

Vua Duy Tân qua đ i năm 1945, h ng đ ng 45 tu i. Năm 1992 m t đ i l c a thành ph Saint Denis (Réunion) l y tên ông: BOULEVARD du PRINCE VINH – SAN.

Ngay t khi lên ngôi vua lúc m i tám tu i, ông đã r t ch ng ch c, già đ n, khôn ngoan v t xa nh ng đ a bé cùng l a tu i. Ông c x nh m t ng i l n. M t đ i u l ùng, t tu i y, ông t ra r t qu t c ng. Ông Eberhardt, ng i ph đ o đ y ti ng Pháp cho nhà vua, nh n xét: “V Hoàng Đ này s là m t nhân v t quan tr ng.” Đ i m t c a ông Brieux thu c Hàn Lâm Vi n Pháp, thì: “C u vua con nói ti ng Pháp và hi u ti ng Pháp cũng khá...” nh ng “đôi khi nó th t ra nh ng câu nói x c x c.”

Năm m i 13 tu i, nhà vua đã mu n c Th ng Th Nguy n H u Bài sang Pháp yêu c u duy t l i Hi p c Patenôtre ký năm 1884 vì chính ph B o H Đ Đông Đ ng đã không thi hành Hi p c m t cách đ ng đ n. C tri u đ ình s h i, nh ng có l s Pháp h n nên không m t ai đ ng thu n v i vua. Có l n nhà vua h i Th ng Th B H c H Đ c Trung: “Th y nghĩ sao v ng i Pháp đ o h ta?” M t l n khác nhà vua ph n n n: “Không có ông Th ng Th nào ch u nghe tôi c . Tôi làm vua ch có h danh mà thôi...” Th ng Th B Công Nguy n H u Bài b n tâu: “Ngài mu n đánh Pháp ? Đ c r i! Nh ng Ngài l y gì mà đánh. Ngài không có tài chánh cũng không có quân đ i...”

Xin ghi thêm m t giai tho i:

M t hôm trên bãi bi n c a Tùng ngoài Qu ng Tr , nhà vua, tính còn tr con, v c cát ch i. Đ n b a ăn th v mang n c đ n cho vua r a tay. Vua h i:

“Tay b n l y n c mà r a. N c b n l y chi r a?”

Vua Duy Tân và Bài Thơ Còn Lại (Kỳ 2)

Tác Giả: Ng&# Thuy&#t

Thứ Ba, 13 Tháng 3 Năm 2012 06:20

Táng vua ch&#eacute; nác không säch, các thä vä hoäng sä, äp äng mäi, không biät trä äi lä sao cho khäi mang täi khi quän. Vua cau mäy nôi täp:
“Nác bän äy mäu mä räa.”

Lông yäu nác thiät tha vä mäm chäng Phäp đä nôy näi nhä vua tä thuä nhä. Khi đä đän tuäi 17, näm 1916, vua Duy Tân, sau nhiäu än bäi mät gäp các äng Trän Cao Vän, Thäi Phiän, đä cäng hä khäi nghiäa đänh Phäp. Kä hoäch đäc cäng n bä kä cäng, nhäng cô ngäi lä phän, cuäc khäi nghiäa thät bäi, nhiäu ngäi bä bät. Các vä đäu näo cäa cuäc khäi nghiäa nhä Thäi Phiän, Trän Cao Vän, Tôn Thät Đä, Nguyän Quang Siäu đäu bä chäm đäu täi läng An Hôa gän Kinh Đô Huä. Nhä vua bä Phäp ät täc hiäu Hoäng Đä (Empereur), đäi thäng Hoäng Tä (Prince), vä bä đäy qua đäo Räunion, mät hän đäo nhä thuäc Phäp gän Madagascar, phäa nam chäu Phi.

Vua Duy Tân säng äu đäy trän hän đäo äy kä tä cuäi näm 1916. Nhäng näm cuäi thäp niän 1930 vä đäu thäp niän 1940, Đäc tung äc äng häng mänh xäm chiäm nhiäu länh thä cäa chäu äu, vä Phäp cäng thua trän. Träc täng thä äy, nhä vua tham gia ngay väo äc äng khäng chiän cäa Phäp chäng äi Đäc gäi lä Phäp Tä Do. äng cô đäp täp xäc väi täng De Gaulle, länh tä cäa äc äng Phäp Tä Do. Sau khi phe Đäng Minh thäng phe träc Đäc, Ý, Nhät, bän cä thä giäi đäc säp äi.

Đäi väi Viät Nam trong ba näc Đäng Đäng thuäc Phäp cũ, De Gaulle cô ý đänh däng lä bài Duy Tân đä än đänh täng. Trong cuän Häi Käy Chiän Tranh (Mämoires de Guerre, Plon, Paris 1954 et 1958), De Gaulle viät vä vua Duy Tân: “...Đä lä mät con ngäi đäy cäng nghä. Ba mäi näm äu đä chäa xôa nhäa kä niäm cäa vä vua äy trong täm hän cäa dän täc Viät Nam. Ngäy 14 thäng chäp täi, täi sä täp Hoäng Tä vä sä cäng Ngäi xät xem, trän cäng vä ngäi đäi thäng väi ngäi, hai chäng täi cäng nhäu cô thä lä đäc nhäng gäi.”

Läp träng cäa täng De Gaulle: “... Liän Bang Đäng Đäng sä cäng väi näc Phäp vä các näc khäng cäng đäng häp thäng Liän Hiäp Phäp. Đäi ngoäi, quyän äi cäa Liän Hiäp Phäp sä đä näc Phäp đäi đän. Trong Liän Hiäp äy, Đäng Đäng sä häng mät sä tä đä riäng.”

Läp träng cäa vua Duy Tân đäc bày tä trong Di Chäc Chäng Trä: “...näc Viät Nam thäng nhät ba kä, đäc äp hoän täng, vä quan hä väi Phäp trong khäi Liän Hiäp Phäp.” Trong äi Hiäu Triäu gäi Quäc Dän Viät Nam, nhä vua viät:

Vua Duy Tân và Bài Thơ Còn Lại (K 2)

Tác Giả: Ng Thuy t

Thứ Ba, 13 Tháng 3 Năm 2012 06:20

“... Xin đ ng bào hãy quên đi trong giáy lát nh ng th ng kh c a tâm h n l n th xác, cũng nh
hãy quên đi nh ng l c thú. Đ ng bào hãy l ng tai nghe đây: Đó là ti ng nói c a đ t m , c a h n
thiêng t qu c. Ti ng nói y nh n nh : ...Khi nào các con đã xây đ ng đ c m t qu c gia trong
tâm h n c a các con, khi nào các con đã t tay đ ng lên m t t qu c, khi y các con m i đ c
l p th c s - m t s đ c l p không nh v ai mà là do m t dân t c đã ý th c đ c nhi m v cao
c c a mình t o nên, ch không ph i là k t qu c a nh ng tranh ch p gi a các đ i c ng mà
các con, đ i v i h , ch là nh ng món hàng trao đ i mà thôi.”

Hai l p tr ng nói trên rõ ràng là có đ m khác nhau.

Vua duy Tân đ đ nh tr v c qu c Vi t Nam vào tháng 3 năm 1946. Tr c khi tr v Vi t
Nam, ông mu n thăm vua cha, vua Thành Thái, và gia đình ở đ o Réunion. Cu i tháng 12, năm
1945, trên đ ng bay t Paris đ n Réunion, máy bay r i. Sáu hành khách trên máy bay đ u t
n n, trong đó có vua Duy Tân. M t tại n n phi c hay là m t v m u sát, cho đ n bây gi v n
còn là m t nghi v n.

Ông sinh năm 1900, m t năm 1945, h ng đ ng ch 45 năm, v i g n 30 năm s ng l u đày.

Khi tìm đ c nh ng tài li u v vua Duy Tân, tôi cũng có đ p đ c khá nhi u th , văn, th ng ti c
và t ng ni m cái ch t bi th m c a v Thi u Đ yêu n c, anh hùng, tài cao, ph n b c. Nh ng
th văn y đ c vi t vi t khi nhà vua đã qua đ i. Xin ghi l i đây bài V nh Vua Duy Tân c a c
Hoàng Tr ng Th c:

*Vì dân, vì n c ph i l u đày,
Hăm chín năm tr ng ch u đ ng cay!
Ti t nghĩa tr c sau b n m t đ ,
C ng th ng n ng nh v ng hai vai.
Đ u tranh sá k vòng lao lý,
Hy v ng đem v cu c đ i thay.
V n n c, h i ôi! Còn l n đ n,
Đ i bàng gẫy cánh g a tr i mây!*

Và tôi l i nh cu n s tay trong đó ch có m t bài th duy nh t mà tôi thích, bài Qu c H n c a
N.V.T. đ t ng vua Duy Tân thi sĩ, đ c vi t kho ng cu i th p niên 1930 khi nhà vua đang s ng

liu đầy trên đ̣o Réunion.

Tiäc thay tôi không tìm ra đ̣oäc mät bài thä nào cäa “Vua Duy Tân thi sĩ” dù có nhiäu tài liäu nói räng nhà vua có làm nhiäu thä. Tôi chä có thä trích đ̣oän hai đ̣oän đ̣oäu viät bäng tiäng Pháp -- đ̣oäc biät nhà vua viät tiäng Pháp rät hay theo liä hai tác giängä i Pháp E.P. Thébault và E. Revest -- trong bài “Ce Que Dit La Voix Des Choses”cäa nhà vua. Đó là mät áng văn xuôi mang chät thä, loäi thä trí tuä:

“J’aime le murmure de la brise, quand elle chante ou pleure dans les branches. J’aime les confidences harmonieuses du vent aux arbres de la forêt, aux vagues de la mer, aux étoiles du firmament. Mais plus encore ce qui me berce, me ravit, m’enchante, c’est la grande voix de l’océan, la plainte universelle qui retentit dans le silence de la nuit comme un hymne sans fin. Lorsque’au coeur de l’été, je séjourne aux bords des plages, je me plais à écouter dans l’insomnie les variations de cette voix. Dans les nuits paisibles, on dirait la respiration d’un léviathan endormi, à d’autres heures, la voix s’enfle, gronde, devient menacante dans le fracas de la tempête.

La caresse ou la plainte des éléments n’est elle pas un écho de passions terrestres, le chant de la gloire et le cri d’un monde inférieur? Elles expriment tour à tour la joie ou la peine, la peur ou la violence, la douceur ou la colère. C’est un concert d’allégresse ou de souffrance qui se gradue de vibrations en vibrations, d’ondulations en ondulations jusqu’à l’infini pour se fronder dans la symphonie grandiose qui berce la jeunesse du monde et donne l’inspiration au génie. C’est pourquoi elles nous cause des impressions, des sensations indéfinissables et profondes, car elles reproduisent et résumant toute la vie des êtres en leur perpétuelles métamorphoses.

Täm đ̣oäch:

Tôi yêu tiäng thì thä mä cäa cän gió nhä ca hát hay than khóc trong cành cây. Tôi yêu nhäng liä i tâm sä êm ái cäa gió nói väi cây räng, väi sóng biän, väi sao träi. Nhäng hän thä näa, âm thanh ru tôi ngä, khiän tôi thích thú, làm tôi ngây ngät, chính là tiäng nói cäa đ̣oäi đ̣oäng, đó là tiäng than räng khäp vang đ̣oäi trong cái tĩnh liäng cäa đêm khuya nhä mät bän täng ca bät tän. Ngay giäa lòng mùa hè khi đ̣oäng chân trên bãi biän, nhäng đêm thao thäc, tôi vui lòng làm sao đ̣oäc nghe nhäng biän khúc cäa tiäng nói yä. Vào nhäng đêm êm ä, tôi täng nhä nghe häi thä cäa loài thuä quái đang ngä yên, liä có lúc nó vang đ̣oäi, gào thét, đ̣oäy đ̣oäa nhä trong cän bão tätàn phá.

Tiäng vuät ve hay tiäng than vãn cäa cän hä vät quanh ta phäi chăng là tiäng đ̣oäi cäa nhäng đäm

mê trên cõi đời này, tiếng hát của vinh quang, tiếng kêu của tha thiết. Nhưng tiếng y lớn lớn t
biểu lộ niềm vui hay nỗi đau, sự s hãi hay bạo tàn, sự đau dằng hay niềm giận dữ. Đó là điệu
hoan ca hay bi ca của thơ vang lên thành tiếng chuông rung động, thành tiếng nh p nh p nh b t
tuyệt đẹp chan hòa vào bản giao hưởng vĩ đại làm nên điệu ru cho tuổi trẻ, gửi hi vọng cho thiên tài.
Bây vậy, bản giao hưởng y mang lại cho ta những niềm tin, cảm xúc sâu xa, khó tả vì nó tái
đi và tóm lược tất cả cuộc sống của một loài trong quá trình biến thái không ngừng...”

Xin trẻ em và vị cụ n s tay và bài thơ. Cuộc n s tay y do chính tôi đóng lại cách đây hơn nửa thế
kỷ. Nó vẫn còn đây sau bao vết đời sao đời. Tôi rời Huế vào Sài Gòn học, nó đi với tôi. Tôi đi tù,
nó ở nhà với vị con tôi. Tôi lia quê hương, nó đi theo mang theo. Nay trông nó xinh xinh, xác,
nghèo nàn. Nhưng sự ch đóng gáy sút hoc đời nh u n i. Nh u trang gi y b m t h n
hoc rách. Nh u dòng ch phai m . C đoán cho ra ch gì.

Tôi giờ nhớ tiếng trang. Giờ y lâu ngày mình đi, mình đi, và dòn, mình nh tay nó rách hoc v ra
tiếng mình nh ngay. L t đ n bài Qu c H n, tuổi nh hi n v , lòng b ng đ ng b i h i. Nhưng
ti c thay, bài thơ y lâm vào tình trạng t h i nh t so v i t t c nh ng bài thơ khác. Vì nó đ c
chi u c nh u nh t. Nó s t ch , nó mòn vì thời gian đã đành, nó còn b nhoe nh t vì đ ng
ch m, và c vì n c m t nh lên. H i đó tôi yêu nó quá, san s cho vài ba tiếng b n, t i này
cũng thích, cũng cho r ng, trong phút nói th t, bài thơ này đôi lúc làm chúng nó khóc. Còn
nh ng bài kia, chép cho đ y gi y mà thôi. Tôi b o chúng nó con trai đ c th , khóc, thì b t quá,
nh con gái. Nói c ng nh v y, nh ng riêng m t mình, tôi đ c lui đ c t i bài y, nh u lúc con
m t cũng cay. Nay nh u ch không th đ c đ c, m t s câu hoàn toàn không còn đ u tích,
g n n a trang th b b m t tiêu.

Tôi t h i t i sao bài thơ y gây xúc động n i chúng tôi đ n th ? Vì tr c kia chúng tôi b t g p
đ c m t thân ph n ngang trái, m t cu c đ i oanh li t, nh ng quá bi th m và quá ng n ng i. Và
nay, vì cái liên t ng gi a hai hoàn c nh: Nhà vua tr tu i yêu n c th i Pháp thu c đ i nanh
vu t ngo i bang, và tu i tr yêu n c hôm nay trong gông cùm t i chính quê hương mình. Và l
đĩ nhiên cái xúc đ ng cũng đ n t l i th . L i th ch không ph i là hình th c c a bài thơ . Ai l i
phí công phân tích cho r ch rời biên gi i c a n i dung và hình th c c a m t bài thơ -- m t vi c
làm b t kh . V n đ n i dung và hình th c trong tác ph m văn hoc còn c n ph i t n thêm gi y
m c, và v t ra ngoài ph m vi c a bài này.

Cho đ n bây giờ, bài thơ cũ y vẫn đ l i đ u n m nh n i tôi: Trang nghiêm, hào hùng, dũng
c m, và đ y xúc đ ng. Nh l i c a ng i tôi trung b t l c nói v i đ ng minh quân th cùng l c
t n; nh l i c a ng i đ ng chí nói v i ng i đ ng chí, c a m t ng i b n v i m t ng i b n,
c a ng i tình v i ng i tình. Đó là nh ng tình c m, nh ng tâm tr ng r t đa đ ng đan quy n
vào nhau. Tôn kính, chăm chút, âu y m, đau đ n, than van, s u kh . H n n a, bài thơ tuy ng n

Vua Duy Tân và Bài Thơ Còn Lại (K 2)

Tác Giả: Ng Thuy t

Thứ Ba, 13 Tháng 3 Năm 2012 06:20

---

nh ng đã đ a ng i đ c đ n nh ng vùng không gian mênh mông, th i gian thăm th m, cùng v i tính cách s thi c a nó. Cho nên nó mang dáng d p c a m t b n anh hùng ca tr tình, tr m bu n.

R t ti c bài th y không còn nguyên v n. Tôi c t ng tôi có th nh đ c tr n bài nh h i còn tr , nh ng lâu ngày trí nh mòn m i, ch nghĩa m c cánh b tôi bay đi m t. Tôi đành m o mu i d a theo ý t và cái khí h u chung c a toàn bài, d a theo m t s ch r i r c mà tôi còn nh , tìm cách ch p vá, thêm th t, b sung, và v i m t chút t ng t ng. Tôi c mong có v nào bi t bài th này và tên th t c a tác gi N.V.T. giúp tôi đăng l i nguyên văn bài th cũ.

QU C H N

Kính t ng vua Duy Tân thi sĩ

*Quân V ng h i bao uy linh thu tr c
Nay còn chăng hay ch nén h ng tàn V ng đã nh chỉ c én b t ngàn
Đôi cánh nh c che tr i bão n i.*

*K Văn Thân cũng vì V ng kh c kho i
Nu t cãm h n trên núi th m r ng sâu
Hay u ng thân trong x ng xích ng c tù
B Th u Đ b v n i l a đ n!*

*Cho đ n ngày
đ t i đen
tr i thê th m
V ng qu ng đao nhìn x c ng a nghiêng.
N c đã tan mà nhà cũng đã tan
Thân v n th ng đành sa vào tay gi c.*

R i t đ y trên muôn trùng sóng n c

Vua Duy Tân và Bài Thơ Còn Lại (K 2)

Tác Giả: Ng& Thuy&t

Thứ Ba, 13 Tháng 3 Năm 2012 06:20

Dáng V& ng bu& n sau h& p r& u chia ly

Bóng V& ng m& trong cát b& i tr& i Phi

Nh& ng t& ng V& ng hát

v& n vang hoài

v& c& qu& n.

Kh& n muôn dân trong n& m đau vô t& n

V& i ghi th& i oanh li& t c& a V& ng x& a

Nh& n c& cây, mây n& c, v& i h& vô

T& i V& ng g& i đôi v& n ca Qu& c H& n.

3/2012